DOI: 10.30546/2616-4418.29.2024.28 http://www.ejsr.org

BİLİK FƏALİYYƏTİNİN HUMANİTARLAŞDIRILMASI VƏ DAVAMLI İNKİŞAFI

Zakir MALAYEV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Azərbaycan

Azərbaycanda həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişafın formalaşdığı şəraitdə əmək resurslarının idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi, onlardan istifadənin yaxşılaşdırılması və konkret olaraq idarəetmə tədbirlərinin yüksəldilməsi mexanizminin yaradılması məsələnin yeni, elmi, kompleks yanaşma əsasında təsbit olunmasını tələb edir. Bu yanaşmada "bilik sahələrinin humanitarlaşdırılması və davamlı insan inkişafı"-nın öyrənilməsi öz aktuallığı ilə özünü biruzə verir.

İnsan fəaliyyətinin müxtəlif sahələrində (elmdə, incəsənətdə, mühəndislik, mühəndis psixoloqlarda) dərin və vəhtətli innavativ əlamətlər mövcuddur. İnsan fəaliyyətinin əhatə etdiyi bütün bilik sahələrinin humanitarlaşması olduqca zəruridir.
Elmlərin bir – biri ilə bağlılığı və bu bağlılıqda nəticə etibarı ilə insana xidmət etməsi, problemlərin həlli və eyni zamanda davamlı insan inkişafında insanların şəxsiyyət kimi formalaşmasında elmi və bədii təfəkkürün qarşılıqlı təsiri günün əsas tələbi olmuşdur.

CC BY NC ND

Elmin tarixindən məlumdur ki, tədqiqat qruplarını təşkil edən fərdlərin müxtəlif "təfəkkür üsullarının" qarşılıqlı təsiri, təfəkkür proseslərini hərəkətə gətirən və onları keyfiyyətcə yeni tədqiqatlara istiqamətləndirən özünəməxsus dinamik qüvvədir. Dərk olunmalı obyektin hər hansı cəhətini, hər biri özünə məxsus əks etdirən "müxtəlif" fikirlər şəraitində, yeni biliklərin generasiyası yaranır. Elmi – texniki fəaliyyət sahəsindən psixoloji ətalətin təsirini kənar etmək qarşılıqlı olaraq biri digərini tamamlayan iki yolla mümkündür. Bunların hər ikisi aşağıdakı ilkin şərtdən alınır: psixolojı ətalət tərbiyyənin nəticəsi və burda fərdin təfəkkür tərzi. Onun öyrənmə (ixtisasını) xüsusiyyətləri ilə, obyektə idraki münasibəti arasında əlaqə mövcuddur. Birinci yol – şəxsiyyətin inkişafı, onun elmi və mədəni səviyyəsini hər vasitə ilə genişləndirməklə öz yaradıcılıq imkanlarını səfərbər etməsidir. İkinci yol – tədqiqat qruplarına müxtəlif ixtisaslı adamların cəlb olunmasıdır. (F. K. Köçərli, 1990) .

Təhsildə insanlaşma (humanitarlaşma) - insan və cəmiyyət arasında münasibətlərin və qarşılıqlı əlaqələrin uyğunlaşdırılmasını, onların paralel, səmərəli inkişafını təmin edən təhsilin inkişaf istiqaməti daima nəzərə alınmalıdır.Insanlq + təhsil uşağın fərdiliyinin səmərəli açılmasını təmin edən təhsil və tərbiyənin belə forma, məzmun və üsullarından istifadə və yaradılmasına yönəldilməlidir.Təhsildə humanitarlaşma müasir məktəbdə o, şəxsiyyətsiz, "uşaqsız" pedaqogikaya qarşı çıxır, burada uşaq hansısa orta təhsil və tərbiyə obyekti kimi çıxış edir. Beləliklə, təhsildə humanitarlaşma müasir məktəbdə şagirdlərin şəxsiyyətinin sosiallaşması və peşəkarlaşması adı altında hələ də geniş yayılan təhsildə sosiosentrizmə qarşı çıxır.

Təhsildə humanitarlaşma, fərdi, şəxsi və subyekt-fəaliyyət xüsusiyyətlərini birləşdirən və tərbiyənin ayrılmaz modellərini həyata keçirir.Təhsildə humanitarlaşma həmçinin uşağın fərdiliyinin özünü tənzimləyən sistem kimi çıxış etdiyi, öz biososial və şəxsiyyəti inkişaf etdirən potensialı ilə müəyyən edilmiş, fərdi, şəxsi və subyekt-fəaliyyət xüsusiyyətlərini birləşdirən təhsil və tərbiyənin ayrılmaz modellərinin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.İnteqral model çərçivəsində pedaqoji təsirlər tələbələrin və müəllimlərin fərdiliyinin mümkünlüyünə yönəldilmişdir. Prosesdə təhsildə humanitarlaşma müəllimin izah etdiyi biliklər sistemi, onun şagirdlərə göstərdiyi tərbiyəvi təsir yalnız şəxsiyyətlərin, təlim-tərbiyə prosesi iştirakçılarının fərdi xüsusiyyətlərinin sınması ilə dərk edilir.Bu şəraitdə təhsil prosesi şagird və müəllimlərin birgə mənəvi və əməli fəaliyyətinə çevrilir. Təhsildə humanitarlaşma bəşəriyyətin humanistləşməsinin ümumi tendensiyası ilə müəyyən edilir.

Beləliklə, müasir məktəbdə şagirdlərin şəxsiyyətinin sosiallaşması və peşəkarlaşması adı altında hələ də geniş yayılan təhsildə sosiosentrizmə qarşı çıxır. Şagirdlərin özünüinkişaf bacarıqlarının formalaşmasına, şagirdlərin xüsusiyyətlərini nəzərə alan dəyişən təhsil sistemlərinin və dəyişən pedaqoji texnologiyaların formalaşdırılmasına və həyata keçirilməsinə yönəlmişdir.

Bundan başqa həmçinin uşağın fərdiliyinin özünü tənzimləyən sistem kimi çıxış etdiyi, öz biososial və şəxsiyyəti inkişaf etdirmə potensialı ilə müəyyən edilmiş, fərdi, şəxsi və subyekt - fəaliyyət xüsusiyyətlərini birləşdirən təhsil və tərbiyənin ayrılmaz modellərinin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. İnteqral model çərçivəsində pedaqoji təsirlər tələbələrin və müəllimlərin fərdiliyinin mümkünlüyünə yönəldilmişdir.

İnteqral model çərçivəsində pedaqoji təsirlər tələbələrin və müəllimlərin fərdiliyinin mümkünlüyünə yönəldilmişdir. Prosesdə insanlq + təhsil müəllimin izah etdiyi biliklər sistemi, onun şagirdlərə göstərdiyi tərbiyəvi təsir yalnız şəxsiyyətlərin, təlim-tərbiyə prosesi iştirakçılarının fərdi xüsusiyyətlərinin sınması ilə dərk edilir. Bu şəraitdə təhsil prosesi şagird və müəllimlərin birgə mənəvi və əməli fəaliyyətinə çevrilir. Bütün bilikdə bəşəriyyətin humanistləşməsinin ümumi tendensiyası ilə müəyyən edilir.

T Ə H S İ L

Humanitarizm həyatın humanistləşdirilməsi vasitəsi kimi humanitar biliklərin hərtərəfli inkişafına və istifadəsinə yönəlmiş təfəkkür və fəaliyyət istiqamətidir.	Humanitarizm hər bir fərdin azadlığına qeyd-şərtsiz hörmət etməklə, həyatın ən yüksək dəyəri və ən yüksək mənası kimi bütün insanların mənafeyinə yönəlmiş. düşüncə və fəaliyyət istiqamətidir.

Şəkil 1. Təhsilin humanizm və humanitarizmi.

Təhsilin humanitarlaşdırılmasının qanunauyğunluğunu aşağıdakı mülahizələrlə söyləmək olar:

- *Təhsil psixi xassələrin və funksiyaların forlaşması prosesi kimi, böyüyən insanın, böyüklər və sosial mühitlə qarşılıqlı əlaqəsi ilə bağlıdır.*
- *Təhsil proksimal inkişaf zonasına yonəldilsə, şəxsi ehtiyacları ödəyəcəkdir.*
- *Şəxsiyyətin ümumibəşəri mədəniyyətə uyğun inkişafı əsas humanitar mədəniyyətə yiyələnmə səviyyəsindən asılıdır.*
- *Şəxsiyyətin ümumi mədəni, sosial – mənəvi və peşə inkişafı nə qədər əhəngdar olarsa, insan bir o qədər azad və yaradıcı olacaqdır.*

- *Xalqın mədəni – tarixi ənənələrinin nəzərə alınması, ümumbəşəri mədəniyyətlə vəhdətdə olması yeni kurikulum və proqramların tərtib edilməsində ən mühüm şərtdir.*
- *Fərd üçün əhəmiyyətli olan fəaliyyətlər nə qədər müxtəlif və məhsuldarsa, ümumbəşəri və peşəkar mədəniyyətin mənimsənilməsi bir o qədər səmərəli olur.*
- *Tələbə təhsilin subyekti kimi çıxış etdikdə, fərdin ümumi, sosial, əxlaqi və peşəkar inkişafı prosesi optimal xarakter alır.*
- *Dioloji yanaşma prinsipi müəllim mövqeyinin şəxsi bərabər hüquqlara, əməkdaşlıq edən insanların mövqeyinə çevrilməsini nəzərdə tutur.*
- *Şəxsi özünü inkişaf etdirmə, təhsil prosesinin yaradıcı yönüm dərəcəsindən asılıdır.*
- *Pedaqoji proses iştirakçıların qayğılarını öz üzərinə götürməyə hazır olması, istər – istəməz humanist dünyagörüşünün formalaşma dərəcəsi ilə müəyyən edilir.*

Retrospektiv təhlil bunu göstərir ki, təhsilin humanistləşdirilməsi prosesi xətti inkişafa və onun birmənalı həllinə malik deyildi və humanizm ideyalarının təhsil prosesində həyata keçirilməsi bununla bağlı idi. İctimai-tarixi inkişaf meylləri ancaq təcrübənin göstərdiyi kimi qəbul olunur. Buna baxmayaraq bu xüsusiyyətlərə görə, tarixi şəraitdən asılı olmayaraq, həmişə humanizm ideyalarının “dirijoru” olmuş və şəxsiyyəti ilə insanpərvərlik nümunəsini göstərən müəllim olmuşdur. İnsanlara, ətrafdakı reallığa münasibət daima özünü büruzə verir.

Qarşıdan gələn islahat mərhələsinin çətin vəzifələri aşağıdakılarla uzlaşır:

- *Uşaq və gənclərin yüksək əxlaqi və vətəndaşlıq keyfiyyətlərini inkişaf etdirən və tərbiyə edən təhsil məqsədlərinin real prioritetinə nail olmaq;*
- *Dünya miqyasında və ölkə daxilində Azərbaycan təhsilinin yüksək nüfuzunu dirçəltmək, təhsil işçilərinin sosial vəziyyətini layiqli səviyyəyə qaldırmaq;*
- *Həm dövlət, həm də əlavə kanallardan istifadə etməklə, təhsil sektoruna kifayət qədər maliyyə dəstəyi təmin etmək;*
- *Təhsilin ənənəvi və yeni yanaşmalarını, metodlarını və texnologiyalarını inteqrasiya etmək;*
- *Təhsilin idarə edilməsinin bütün səviyyələrində qəbul edilmiş strateji təlimatlara uyğun olan fəal siyasətin və “aşağıdan” yaradıcı təşəbbüsün birləşməsinə nail olmaq;*
- *Sosial tərəfdaşlığın genişləndirilməsi və təhsilin idarə edilməsinin dövlət-ictimai normalarının təkmilləşdirilməsi;*
- *Təhsil sistemlərinin inkişafının layihələndirilməsi və planlaşdırılmasını iqtisadiyyatın inkişafı və təhsil müəssisələrinin fəaliyyət göstərdiyi, yeni nəslin yetişdiyi və inkişaf etdiyi sosial-mənəvi mühitin hərtərəfli*

yaxşılaşdırılması ilə daha sıx əlaqələndirmək;

- *İstifadə funksiyalarını və metodlarını ləğv etmək və ya kökündən yenidən qurmaq. Artıq bir neçə dəfə müzakirə olunan və əvvəlki illərin təcrübəsindən fərqli olaraq geniş müzakirə üçün dərc edilən son sənədlərdə bu mövqelər kifayət qədər ardıcıl əksini tapıb. Təhsil sahəsində işçilərin yaradıcı təşəbbüsünü hərtərəfli dəstəkləmək, təhsil layihələrinin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün strateji təlimatları diqqətlə yoxlamaq lazımdır.*

Hazırda, elmin, texnikanın inkişafı elə dərinləşir ki, bu ixtisaslaşmanın və yeni insan amili ilə bağlı olan (yeni tədris olunan elmlərin) yeni elmlərin öyrənilməsi və tədris olunması zəruriliyini meydana gətirir. Elmi – texniki inkişafın (eləcə də bütövlükdə təcrübələrin də) geniş vüsət aldığı və qlobal problemlərin kəskinləşdiyi müasir şəraitdə texnikanın inkişafı, həm bu günün real şərtləinə cavab verən, həm də gələcəyin davamlı inkişafın mənafeyinə uyğun gələn orijinal və yaradıcı təfəkkür tələb edir. Artıq bir neçə dəfə müzakirə olunan və əvvəlki illərin təcrübəsindən fərqli olaraq geniş müzakirə üçün dərc edilən son sənədlərdə bu mövqelər kifayət qədər ardıcıl əksini tapıb. Təhsil sahəsində işçilərin yaradıcı təşəbbüsünü hərtərəfli dəstəkləmək, təhsil layihələrinin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün strateji təlimatları diqqətlə yoxlamaq lazımdır. Burada davamlı insan inkişafının hər bir bilik sahələrinin mütəxəssisi üçün arzu olunan ümumi yüksək mədəniyyət yalnız sosial əhəmiyyət daşımır, bu həmdə məqsədyönlü inkişaf proseslərinin ehtiyac duyduğu yaradıcılıq prosesi içində zəruri amildir.

Davamlı insan inkişafında erqonomik baxışların və bundan doğan fikirlərin mühəndis psixoloqlara ötürülməsi, mühəndis psixoloqların erqonomik layihələndirilmədə insanların bunlardan bəhrələnməsi nəticə etibarı ilə müsbət haldır. Şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı, onun elmi və mədəni səviyyəsini hər vasitə ilə genişləndirməklə öz yaradıcılıq imkanlarını səfərbər etməsidir. Pedaqoji fəaliyyətin dəyərləri arasında, mövzu məzmununa görə, özünü təmin edən və instrumental növlərin dəyərlərini ayırmaq olar.

Özünü təmin edən bir növ dəyərlər - özlüyündə məqsədlərdir: müəllimin işinin yaradıcı və müxtəlifliyi, peşəkar fəaliyyətinin nüfuzu, müəllim əməyinin sosial əhəmiyyəti, cəmiyyət qarşısında böyük məsuliyyət, özünü pedaqoji işdə təsdiq, tələbələrə məhəbbət və s. bu qəbildən olan fikirlər öz ifadəsini pedaqoji fəaliyyətin şagird şəxsiyyətinin inkişafı, müəllim şəxsiyyətinin inkişafı, şagird və müəllim şəxsiyyətinin inkişafı ilə bağlı pedaqoji fəaliyyət məqsədlərində tapır.

İnstrumental tipli pedaqoji fəaliyyətin dəyərləri dəyər-məqsədlərə çatmaq üçün bir vasitə kimi xidmət edənlərdir (əməyin nəticələrinin ictimaiyyət tərəfindən tanınması, fərdin maraq və qabiliyyətlərinin pedaqoji fəaliyyətin təbiətinə uyğunluğu, peşə artım və s.). Bu dəyərlər müəllimin peşə təhsilinin əsasını təşkil edən pedaqoji fəaliyyətin nəzəriyyəsi və texnologiyasına (normalarına, prinsiplərinə, metodlarına)

yiyələnməyi təmin edir.Müəllimin şüurunda sabitlənmiş pedaqoji dəyərlər onun tələbələr və böyüklər ilə ünsiyyət, peşə fəaliyyətində yaradıcılıq, tələbə şəxsiyyətinin inkişafı, peşəkar əməkdaşlıq, mənəvi dəyərlərin mübadiləsi və s.

Pedaqoji fəaliyyətin humanist dəyərlərinin daxililəşdirilməsi (assimilyasiyası və özününkü kimi qəbul edilməsi) müəllimin peşəkar mədəniyyətinin əsasını yaradır. Onun əsasları bunlardır:

- **universal**: - tələbə əsas pedaqoji dəyər kimi; onun inkişafına, sosial müdafiəsinə və yaradıcı fərdiliyini dəstəkləməyə qadir olan müəllim;
- **mənəvi:** - pedaqoji nəzəriyyələrdə və pedaqoji təfəkkürün metodlarında əks olunmuş bəşəriyyətin ümumi pedaqoji təcrübəsi;
- **praktiki: -** pedaqoji fəaliyyət metodları, pedaqoji texnologiyalar və təcrübədə sübut edilmiş təhsil sistemləri;
- **şəxsi:** - pedaqoji qabiliyyətlər, pedaqoji mədəniyyətin subyekti kimi fərdi xüsusiyyətlər, pedaqoji proses və öz həyat yaradıcılığı.

Eyni zamanda, Azərbaycanda, eləcə də bütün dünyada müəllim, mövcud dəyərlərin ən yüksək mənəvi istehsalının xüsusi bir növü kimi pedaqoji fəaliyyətin dəyər xüsusiyyətlərindən uzaqlaşdırılır. Bu vəziyyətin dramatikliyi onunla daha da ağırlaşır ki, formalaşmış müəllim təhsili sistemi biganəlik xarakterini saxlamaqla bu dağıdıcı prosesin qarşısını almır. Məhz buna görə də müasir pedaqoji təhsilin strategiyası təkcə mövcud pedaqoji və sosial texnologiyalara xidmət etməyi deyil, həm də normativ fəaliyyətin hüdudlarından kənara çıxmağı bacaran müəllim şəxsiyyətinin subyektiv inkişafı və özünü inkişaf etdirməsidir. İnnovativ proseslər - geniş mənada yaradıcılıq prosesləri kimi dəyərləndirilməlidir. Bu gün təhsilin inkişafı bilavasstə davamlı insan inkişafınının prioriteti kimim dəyəndirilməlidir.

Davamlı inkişaf bir - birinə sıx bağlı olan iki mühüm anlayışı birləşdirir: Birinci anlayış tələbat anlayışıdır ki, bu da əhalinin yoxsul təbəqəsinin mövcudluğu üçün olduqca zəruridir. İkinci anlayış məhtudlaşdırma anlayışıdır ki, burada texnalogiyanın vəziyyəti və cəmiyyətin təşkili ilə şərtlənir. Bu eyni zamanda ətraf mühütin indiki və gələcək nəsillərinin tələbatını ödəyə bilmək qabiliyyəti ilə əlaqələndirilir. Davamlı inkişafın əsas vəzifəsi insanın təlabat və istəklərinin öyrənilməsi ilə ifadə olunur.

Hər bir elmdə başlıca məqsəd önəmli faktor hesab edilir. Davamlı insan inkişafının məqsədlərinə nail olmaq üçün bu sahənin planlaşdırılması və idarəedilməsinə aid biliklər olduqca vacibdir. Bunu nəzərə alaraq BMT - nin İP təhsil nazirliyi ilə birgə müvəffəqiyyətlə layihə həyata keçirmişdir. Həmin layihənin nəticəsi olaraq 2003 - ci ildən “Davamlı insan inkişafı” fakultativ fənn kimi ümumtəhsil orta məktəblərinin tədris proqramına daxil edilmişdir. Elə həmin il Azərbaycanda dərs vəsaiti də dərc olundu. Bu dünyada orta məktəblər üçün həmin fənn üzrə ilk dərs vəsaiti idi.

Effektıv əməyin formalaşdırılmasının həvəsləndirilməsi

Effektiv əməyin birinci faktoru işçinin əməyə tələbatının inkişafi dərəcəsi sayılır. Bu aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

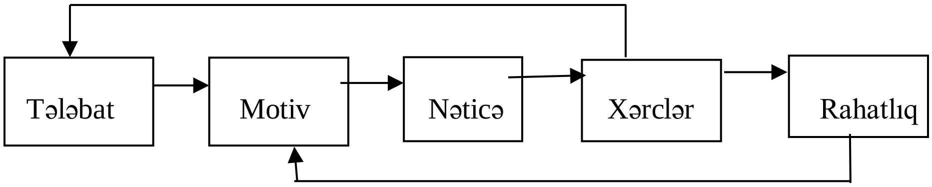

Şəkil 2. Əməyin psixolojı makroctrukturunun sxemi

Bu nailiyyətə BMT – nin Baş qərargahı innavativ ideya və fəaliyyət kimi qiymətləndirilmiş və məlumatı öz qlobal şəbəkəsi vasitəsi ilə yaymışdır. 2005 – ci ildən bu məqsədlə ölkənin bütün orta ümumtəhsil məktəblərinə, sonradan isə ali məktəblərə və universitetlərə şamil edildi və "İnsan cəmiyyət", "Davamlı insan inkişafı" kursları ayrıca davamlı insan inkişafı sahəsinə həsr edildi. Davamlı insan inkişafı vahid və ardıcıl prosesdir.

Hazırda davamlı insan inkişafının tədrisi sahəsində yeni mərhələ başlayır. Birləşmiş millətlər təşkilatı 2005 – 2014 –cü illəri davamlı inkişaf sahəsində təhsil on illiyi elan etmişdir. Bu haqda sənədi 2005 – ci ilin BMT – nin Baş katibi Kofi Annan və YUNESKO – nun Baş direktoru Kosiro Matsuura Nyu – Yorkda imzalanmışlar. 2005 – ci ilin avqustunda Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO – nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin üzvü, Birinci vitse- prezident Mehriban xanım Əliyevanın və YUNESKO – nun Baş Direktoru Koişiro Matsuuranın sədrliyi ilə keçirilən beynəlxalq "YUNESKO – Azərbaycan: gələcəyə körpü" konfransı təhsilin yeni istiqamətlərinə həsr edilmişdir.

"Davamlı insan inkişafı" kursunun tədris proqramının və qısa məzmunun hazırlanması və dərc edilməsi yuxarıda göstərilən məqsədlərə xidmət edir. Təqdim olunan nəşr universitet və başqa təhsil müəssisələri üçün hazırlanmışdır. Bu sahədə bilgilər bir də ona görə olduqca vacibdir ki, Azərbaycanda, BMT - nin İP ilə birgə yerinə yetirilmiş proqramların tövsiyyəsinə müvafiq olaraq, dünyada ilk dəfə davamlı insan inkişafına aid qurumlar yaradılmışdır. Çoxmilli Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti, fərdi sektorda işləmək üçün dünyada birinci insan inkişafı Mərkəzini Azərbaycanda yaratmışdır. Dünyada ilk "İnsan inkişafı və Davamlı Gəlir əldə edilməsinə kömək" ictimai birlik QHT kimi rəsmi olaraq, Azərbaycanda

qeydiyyatdan keçmişdir. Bu yeniliklər haqqında məlumatı BMT öz qlobal şəbəkəsi vasitəsi ilə müsbət təcrübə kimi yaymışdır.

İnkişafın davamlı olması, yəni çağdaş və cələcək nəsillərin maraqlarına xidmət etməsi və insanın bu inkişafın əsas məqsədi Dünya sammitlərinə bir daha xüsusi ilə qeyd edildi. Sammitlərdə, BMT – nin təşəbbüsü ilə irəli sürülmüş"Minilliyin inkişaf məqsədləri" adlı sənəd qəbil edilmişdir. Bu məqsədlər arasında yoxsulluğun azaldılması, gender bərabərliyinin aradan götürülməsi, təbii və sosial nühitin optimal idarə edilməsi və dünyanın müxtəlif ölkələrində və ölkə daxilində inkişaf səviyyəsində müşahidə olunan fərdlərin azaldılması da nəzərdə tutulmuşdur.Minilliyin inkişaf məqsədlərinə nail olmaqda müvafiq biliklərin artırılması və bu biliklərin müqayisə edilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Davamlı insan inkişafı konsepsiyası XX - əsrin son onilliyində BMT – nin inkişaf Proqramı tərəfindən tətbiq edilməyə başlamışdır. Bu konsepsiyaya görə qlobal, ölkə və region səviyyələrində inkişafın planlaşdırılması, idarə edilməsi və qiymətləndirilməsi zamanı təkcə ümumiləşdirilmiş orta iqtisadi və sosial göstəricilər deyil, insanın cəmiyyətdəki vəziyyəti, onun rifahı təhlil edilib, nəzərə alınmalıdır. Bunu qiymətləndirmək üçün isə sağlamlıq, təhsil və gəlirlər kimi göstəricilərin tətbiq olunması nəzərdə tutulur.

Son illərin tədqiqatları göstərir ki, XXI - əsrdə təhsil sistemlərinin humanitarlaşdırılması prosesləri, ilk növbədə, müəllimin şüurunda və fəaliyyətində müvafik dəyişiklikləri nəzərdə tutur. Pedaqoqların, müəllimlərin, universitet müəllimlərinin humanist dəyərlərin dərindən öyrənilməsinə, onların təhsil mühütünə sistemli şəkildə daxil edilməsinə yönəlməsi humanizm prinsiplərinin praktikada həyata keçirilməsinin ən mühüm şərtidir. Tədrisən bu cür yanaşma , alimlərin fikrincə, metodoloji mədəniyyətə, qeyri- standart düşüncəyə, biliyə dəyər yönümləri sisteminə malik olan XXI - əsrin tarixən yeni tip şəxsiyyətinin inkişafı üçün şərait yaratmağa imkan verir. Özünü tanıma , yaradıcı olaraq özünü həyata keçirmə, özünü inkişaf etdirmə, mədəni dialoq bunların hamısı davamlı insan inkişafının təzahürü kimi qəbul edilir.

Açıqlama bəyanatı

Müəllif (lər) tərəfindən hər hansı potensial marağın toqquşması ilə bağlı məlumat verilməmişdir .

Əlaqə

E-mail: mahir.d.@mail.ru

Ədəbiyyat:

F.K.Köçərli. "İxtisasa giriş" kitabına "ön söz" 1990, s. 4.

.Malayev.,Zakir. "Erqanomika və əmək prosesləri.1916, s.20

Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе.М.: Просвещение, 1985, 1978с.

Белкин А.С. Ситуация успеха: как ее создать. М.: Просвишебние, 1991.

Вестужев – Лада И.В. Поворот школы к человеку//Народное образование. 1995. № 8 – 9 . С.120.

Брушлинский А.В. К проблеме субъекта в психологической науке// Гуманистические проблемы психологической теории. М,: Наука, 1995. С. 5 – 18.

Выгодский Л.С. Проблема возраста. Собр. Соч. В 6 т. Т. 4. М, 1984.

Иванова С. В. Влияние идей гуманизма на формирование гуманитарного знания // Вопросы Филасофии. 2007.№ 10. С. 19 – 28.

Как добиться успеха / под ред. В.Е. Хрупкого, М.: Республика,1992. 512 с.

Иванова С.В. Оброзование в организационно – гуманистическом измерении. М.: РУДН, 2007. 240 с.

Гуманистический манифест 2000// Филосовский факультет МГУ имени М. В. Ломоносова. Ежегодник. 2001. № 2. С110 – 131.

Гроом де Р. Дифференциация в образовании// Директор школы. 1994. № 5. С. 12 – 18.

Зимняя И.А. Гуманизация оброзование – Императив ХХ1 века // Гуманизация оброзование. Вып. 1. Набережные Челны, 1996.

Панфилова Т. В. О содержании понятия « Гуманизм» // Филосовские науки.1990.№ 9. С 113.

Как довиться успеха / под ред. В.Е. Хрупкого.М.: Республика, 1992. 510 с.

Məqaləyə istinad MALAYEV Zakir.Bilik fəaliyyətinin humanitarlaşdırılması və davamlı inkişafı .Elm və İnnovativ Texnologiyalar Jurnalı. Nömrə 29, 2024. s.28-38. DOI: 10.30546/2616-4418.29.2024.28

SUMMARY

Humanitarization of the knowledge activity and sustainable development

Zakir MALAYEV
Azerbaijan State University of Economics, Azerbaijan

The article deals with issues related to the humanization of education systems. Humanization is considered one of the directions of modern education. Humanization of all areas of knowledge covered by human activity is extremely necessary. The development of science and practical activity prompts a person to penetrate the problems of technology, ecology, flora and fauna, and many sciences during his life conditions and activities.

In sustainable human development, the general perception, and feeling, in connection with the problems of education and personnel training, leads the practice in a more important direction. Humanitarianization in education is focused on the formation of self-development skills in students, and the formation and implementation of educational systems and pedagogical technology that change their characteristics. It is shown that the modern humanitarianization processes in various areas of human life are closely related to the humanist ideas put forward by past thinkers and have not lost their relevance even today.

Keywords: Education, humanism, humanitarianization, ideal, personality, teacher, sustainable human development

РЕЗЮМЕ

Гуманитаризация познательной деятельности и устойчивое развитие

Закир МАЛАЕВ
Азербайджанский Государственный Экономический Университет, Азербайджан

В статье анализируются вопросы, связанные с гуманизацией систем образования.Гуманизация считается одним из направлений современного образования.Гуманизация всех областей знаний, охватываемых деятельностью человека, крайне необходима.Развитие науки и ее практическая деятельность побуждают человека в условиях своей жизни и деятельности вникать в проблемы техники, экологии, флоры и фауны, многих наук. В устойчивом развитии человека общее восприятие, чувство в связи с проблемами образования и подготовки кадров ведут практику в более важном направлении. Гуманитаризация образования ориентирована на формирование умений саморазвития обучающихся, формирование и внедрение образовательных систем и педагогических технологий, меняющих их характеристики.

Показано, что современные процессы гуманитаризации в различных областях человеческой жизни тесно связаны с гуманистическими идеями, выдвигаемыми мыслителями прошлого, и не потеряли своей актуальности и в наши дни.

Ключевые слова: Образование, гуманизм, гуманитаризация, идеал, личность, педагог, устойчивое человеческое развитие